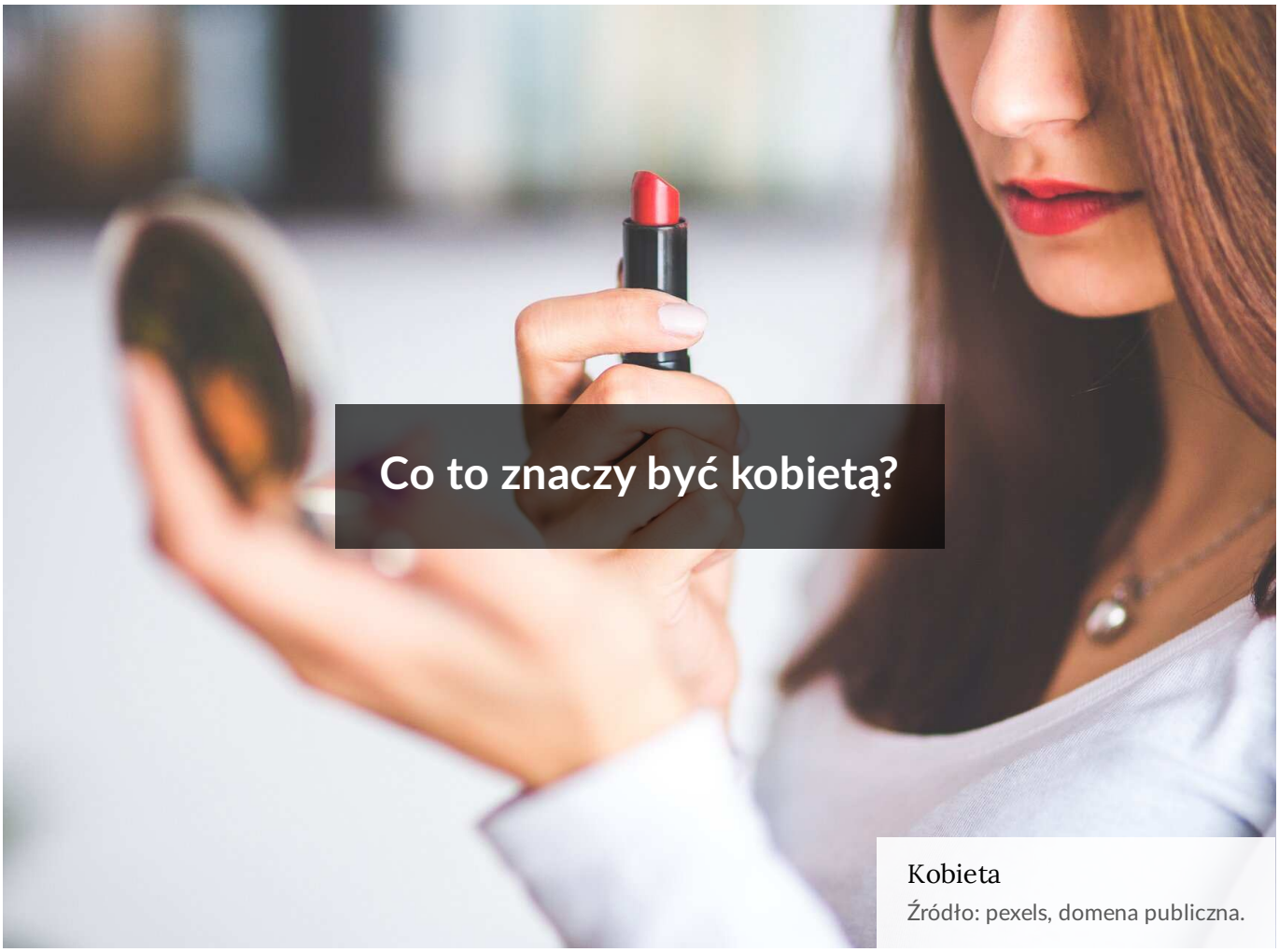

Co to znaczy być kobietą?

Bibliografia:

- Źródło: Wisława Szymborska, *Przy winie*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 85–86.
- Źródło: Dorota Pankowska, *Wychowanie a role płciowe*, Gdańsk 2005, s. 19–21.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Portret kobiecy*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 224.
- Źródło: Agnieszka Bielak, *Kobieta jako więzień konwencji. Kształtowanie etosu życiowego wobec współczesnych uwarunkowań i stereotypów*, „Acta Humana" 2015, nr 6, s. 105.
- Źródło: Anna Świrszczyńska, *Odwaga*, [w:] Anna Świrszczyńska, *Wiatr*, Warszawa 1970, s. 45.

Kobieta

Źródło: pexels, domena publiczna.

Miłość jest uczuciem łączącym dwoje ludzi, stanowi źródło szczęścia, ale może też łączyć się z cierpieniem i tęsknotą po rozstaniu z ukochaną osobą. Towarzyszy każdemu człowiekowi, bez względu na wiek, pod różnymi postaciami. Nie istnieje gotowa recepta na miłość, dlatego trzeba dbać o nią i walczyć, aby nie stracić ukochanej osoby. Ważne miejsce w poezji Szymborskiej zajmuje miłość, która ma różne oblicza, od zakochania aż do rozczarowania.

Zakochana

> **Ćwiczenie 1**
> Wyjaśnij, jak - twoim zdaniem - stan zakochania wpływa na samoocenę osoby zakochanej.

Wisława Szymborska

Przy winie

Spojrzał, dodał mi urody,
a ja wzięłam ją jak swoją.
Szczęśliwa, połknęłam gwiazdę.

Pozwoliłam się wymyślić
na podobieństwo odbicia
w jego oczach. Tańczę, tańczę
w zatrzęsieniu nagłych skrzydeł.

Stół jest stołem, wino winem
w kieliszku, co jest kieliszkiem
i stoi stojąc na stole.

A ja jestem urojona,
urojona nie do wiary,
urojona aż do krwi.

Mówię mu, co chce: o mrówkach
umierających z miłości
pod gwiazdozbiorem dmuchawca.
Przysięgam, że biała róża,
pokropiona winem, śpiewa.

Śmieję się, przechylam głowę
ostrożnie, jakbym sprawdzała
wynalazek. Tańczę, tańczę
w zdumionej skórze, w objęciu,
które mnie stwarza.

Ewa z żebra, Venus z piany,
Minerwa z głowy Jowisza
były bardziej rzeczywiste.

Kiedy on nie patrzy na mnie,
szukam swojego odbicia
na ścianie. I widzę tylko
gwóźdź, z którego zdjęto obraz.

Źródło: Wisława Szymborska, *Przy winie*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 85–86.

Przeczytaj wiersz, a następnie wykonaj ćwiczenia z nim związane.

Ćwiczenie 2
Określ, kim jest podmiot liryczny w utworze i w jakiej sytuacji się znajduje.

Ćwiczenie 3
Wypisz i wyjaśnij metafory odzwierciedlające stan psychiczny podmiotu lirycznego.

Ćwiczenie 4
Wyjaśnij, jaką funkcję pełnią w wierszu powtórzenia: 'Tańczę, tańczę...', 'urojona, [...] urojona'.

Ćwiczenie 5
Wyszukaj w pierwszej i ostatniej strofie metafory nawiązujące do znanych frazeologizmów. Wyjaśnij te związki frazeologiczne.

Ćwiczenie 6
Poetka przywołuje w utworze postaci kobiet znane z tradycji biblijnej i mitycznej: Ewę, Wenus i Minerwę. Wyjaśnij, dlaczego w wierszu Szymborskiej pojawiły się one obok siebie i dlaczego wydają się 'bardziej rzeczywiste' od podmiotu lirycznego.

Ćwiczenie 7
Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa odnoszące się do świadomości podmiotu lirycznego: 'Stół jest stołem, wino winem w kieliszku, co jest kieliszkiem i stoi stojąc na stole. A ja jestem urojona'?

Ćwiczenie 8
Zinterpretuj sens ostatniej strofy wiersza. Wytłumacz, co jest powodem rozczarowania kobiety.

Ćwiczenie 9
Określ, jakie nowe znaczenia wnosi do interpretacji wiersza jego tytuł.

Ćwiczenie 10
Wyjaśnij, jaką funkcję w wierszu Szymborskiej pełni motyw tańca.

Polecenie 1
Wyszukaj w dowolnym źródle i zapoznaj się z interpretacją obrazu René Magritte'a *Usiłowanie niemożliwego* i odpowiedz na pytania.

Ćwiczenie 11
Czy wizerunek kobiety w utworze Szymborskiej jest taki sam, jak na obrazie *Usiłowanie niemożliwego*? Zajmij stanowisko i uzasadnij je, odwołując się do obu dzieł.

Ćwiczenie 12
Wyjaśnij, dlaczego dzieło nosi tytuł *Usiłowanie niemożliwego* .

Wisława Szymborska

Portret kobiecy

Musi być do wyboru.
Zmieniać się, żeby tylko nic się nie zmieniło.
To łatwe, niemożliwe, trudne, warte próby.
Oczy ma, jeśli trzeba, raz modre, raz szare,
czarne, wesołe, bez powodu pełne łez.

Śpi z nim jak pierwsza z brzegu, jedyna na świecie.
Urodzi mu czworo dzieci, żadnych dzieci, jedno.
Naiwna, ale najlepiej doradzi.
Słaba, ale udźwignie.
Nie ma głowy na karku, to będzie ją miała.
Czyta Jaspersa i pisma kobiece.
Nie wie po co ta śrubka i zbuduje most.
Młoda, jak zwykle młoda, ciągle jeszcze młoda.
Trzyma w rękach wróbelka ze złamanym skrzydłem,
własne pieniądze na podróż daleką i długą,
tasak do mięsa, kompres i kieliszek czystej.
Dokąd tak biegnie, czy nie jest zmęczona.
Ależ nie, tylko trochę, bardzo, nic nie szkodzi.
Albo go kocha, albo się uparła.
Na dobre, na niedobre i na litość boską.

Źródło: Wisława Szymborska, *Portret kobiecy*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012, s. 224.

Przeczytaj wiersz, a następnie wykonaj polecenia i odpowiedz na pytania.

> **Ćwiczenie 13**
> Wymień, jakie stereotypy na temat kobiet zostały przywołane w liryku.

> **Ćwiczenie 14**
> Kto narzuca kobiecie role, czyje oczekiwania ma spełniać? Odpowiedź uzasadnij, powołując się na odpowiednie cytaty.

> **Ćwiczenie 15**
> Wyszukaj cytaty przeczące stereotypom odnoszącym się do kobiet. Wyjaśnij, czego one dowodzą.

Ćwiczenie 16
Przedstaw wizerunek kobiety, wyłaniający się z zestawienia kontrastowych opinii na jej temat.

Ćwiczenie 17
Określ, jaką funkcję pełnią w utworze liczne wyliczenia odnoszące się do kobiet.

Ćwiczenie 18
Jedno ze znanych powiedzeń mówi: 'Kobieta zmienną jest'. Wyjaśnij, jak ten stereotyp odnosi się do treści wiersza.

Ćwiczenie 19
Z czym kojarzą ci się słowa: 'Na dobre, na niedobre' pojawiające się w zakończeniu wiersza? Wyjaśnij, jak rozumiesz ostatni wers liryku.

Ćwiczenie 20
Określ, jaki stosunek do kobiety/kobiet ma twoim zdaniem podmiot liryczny.

Ćwiczenie 21
Odwołując się do wiersza Wisławy Szymborskiej i obrazu René Magritte'a, sformułuj dwa argumenty potwierdzające słuszność tezy: niełatwo sportretować kobietę.

Stereotypowo – o kobietach i nie tylko...

Dorota Pankowska

Wychowanie a role płciowe

Stereotypy kobiecości i męskości

Stereotyp to 'konstrukcja myślowa, zazwyczaj powszechna wśród członków danej grupy społecznej, oparta na schematycznym i uproszczonym postrzeganiu rzeczywistości (zjawisk społecznych, kulturowych lub pewnej kategorii osób), zabarwionym wartościująco, często bazującym na uprzedzeniach i niepełnej wiedzy”. Stereotypy mają charakter zarówno indywidualny, gdyż wyrażają osobiste

przekonania jednostki o cechach i właściwościach jakiegoś obiektu, jak i zbiorowy, ponieważ są także zespołem poglądów i informacji, związanych z przekonaniami i oczekiwaniami wobec określonych grup ludzi, podzielanych przez członków danej społeczności. Stereotypy zakorzenione w danej kulturze są przekazywane z pokolenia na pokolenie w procesie socjalizacji. […]

Kategoryzacja to postrzeganie określonej grupy (zbioru jednostek) jako pewnej całości, a jednocześnie wyodrębnianie jej spośród innych grup, tak jak to się dzieje w wypadku kobiet i mężczyzn, ale też grup narodowościowych, zawodowych czy wiekowych. Kategoryzacja pełni funkcje adaptacyjne, ponieważ ułatwia człowiekowi poruszanie się w złożonym świecie. Mając wyrobiony pogląd na to, jakimi cechami charakteryzują się członkowie danej grupy, człowiek nie musi za każdym razem, gdy spotyka osobę należącą do danej kategorii, uruchamiać całego procesu poznawania danej jednostki jako indywidualności. Dodatkową korzyścią z posługiwania się stereotypami może być podwyższenie samooceny, jeśli jednostka bardziej ceni cechy przypisywane członkom własnej grupy niż pozostałych. […] Mechanizm […] w przypadku stereotypów płciowych działa następująco:

- przydzielane kobietom i mężczyznom zróżnicowane zadania i obowiązki są związane z pewnymi cechami psychicznymi. Tak więc skoro kobiety częściej zajmują się dziećmi, przypisuje się im takie cechy, jak: opiekuńczość, empatia czy delikatność; jeśli mężczyźni częściej są zatrudniani na stanowiskach wymagających podejmowania decyzji i zarządzania ludźmi, przypisuje się im takie cechy, jak: samodzielność, racjonalność, zdecydowanie, odwaga czy władczość;

- interpretowanie powyższych cech jako wynikających z natury mężczyzn i kobiet, a nie jako efektu specyfiki zadań, jakie wykonują, umacnia przekonanie, że kobiety 'stworzone' są do podejmowania określonych rodzajów aktywności, a mężczyźni do innych;
  [...]
- poszczególne jednostki, czując presję wynikającą z norm związanych z funkcjonowaniem w roli kobiety lub mężczyzny, zwykle podporządkowują się oczekiwaniom i realizują narzucone im wzorce zachowań, aby nie utracić społecznej akceptacji i nie obniżyć samooceny (jeśli nie spełniają oczekiwań, mogą być postrzegane jako 'nieprzystosowane', 'dziwne', 'margines', 'ewenement');

[...]

Zgodnie ze stereotypami kobiecość jest związana ze sferą życia domowego, nastawieniem na relacje międzyludzkie i rodzinę, z macierzyństwem jako najważniejszą formą posłannictwa życiowego. Do głównych cech kobiecej psychiki zalicza się te, które ułatwiają spełnianie funkcji ekspresyjnych, a więc: emocjonalność, intuicję, zainteresowanie ludźmi i empatię, opiekuńczość, delikatność, skłonność do poświęceń, uprzejmość, uległość, pasywność, zależność od innych. Jednocześnie kobiecość często kojarzona jest z niedojrzałością, wiąże się z nią bowiem cechy przypisywane dzieciom: irracjonalność, nielogiczność, niezdolność do obiektywizmu, płochość, ograniczony praktycyzm oraz słabość i bezradność. Męskość zaś jest kojarzona z pracą zawodową, władzą, działalnością publiczną na różnych szczeblach hierarchii społecznej, a nie na budowaniu więzi. Mężczyznom przypisuje się cechy

związane z pełnieniem funkcji instrumentalnych oraz z działalnością zawodową, ekonomiczną, polityczną i naukową, takie jak: niezależność, dominacja, ambitne dążenie do celów, samodzielność, racjonalność i logika, powściągliwość i opanowanie, abstrakcyjność myślenia, aktywność, stanowczość i łatwość decydowania oraz skuteczność w działaniu.

Źródło: Dorota Pankowska, *Wychowanie a role płciowe*, Gdańsk 2005, s. 19–21.

> **Ciekawostka**
>
> **Dr hab. Dorota Pankowska** – autorka prac z zakresu psychoterapii, metodyki i dydaktyki (np. *Polubić szkołę. Ćwiczenia grupowe do pracy wychowawczej, Wychowanie a role płciowe*); pracownik naukowy Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Przeczytaj tekst, a następnie wykonaj polecenia i odpowiedz na pytania.

Ćwiczenie 22.1

Zweryfikuj prawdziwość przedstawionych twierdzeń.

Stereotypy są przekazywane z pokolenia na pokolenie., Męskość stereotypowo utożsamiana jest z delikatnością., Kobiecość stereotypowo utożsamiana jest z opiekuńczością., Stereotyp to konstrukcja myślowa., Stereotypy mają charakter indywidualny., Zadania stereotypowo przypisywane mężczyznom ograniczają się do opieki nad dziećmi., Kategoryzacja utrudnia człowiekowi życie.

Prawda	
Fałsz	

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 22.2

Na podstawie fragmentu tekstu *Wychowanie a role płciowe* D. Pankowskiej zredaguj hasło encyklopedyczne *stereotyp*.

Ćwiczenie 22.3

Na podstawie fragmentu tekstu D. Pankowskiej sformułuj dwa argumenty potwierdzające słuszność tezy: *Stereotyp ma jednocześnie charakter indywidualny i zbiorowy*.

Ćwiczenie 22.4
Wyjaśnij, w jaki sposób kategoryzacja ułatwia człowiekowi życie. Wymień, jakie niebezpieczeństwa za sobą niesie.

Ćwiczenie 22.5
Zapisz cechy charakterystyczne dla stereotypu kobiety i mężczyzny, wymienione przez Dorotę Pankowską.

Polecenie 2.1
Jakie są według ciebie konsekwencje wykraczania poza stereotypowe wzorce? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Agnieszka Bielak

Kobieta jako więzień konwencji. Kształtowanie etosu życiowego wobec współczesnych uwarunkowań i stereotypów

Warto zauważyć, że od wieków wizerunek kobiety idealnej jest bardzo do siebie zbliżony. Mężczyźni od zawsze oczekiwali piękna, wierności, troskliwości oraz tego, by kobieta była seksowna i płodna. Jeśli kobieta wyróżnia się cechami męskimi, to było i wciąż jest odbierane negatywnie. 'Zmężczyźniała kobieta', 'babochłop' – to przykładowe określenia, które świadczą o nieprzychylnym sposobie wyrażania się o płci żeńskiej. Podobnie – jak zauważa Anna Pajdzińska– powiedzieć o mężczyźnie 'baba', to przypisać mu tchórzostwo, nieśmiałość,słabość charakteru, co w języku też ma swój odpowiednik w postaci słowa „zniewieścieć”.

Współcześnie realia życiowe uległy istotnym zmianom, jednak ideały kobiecości i męskości wciąż są określane przez tradycyjne wzorce. Wiele problemów (czy to rodzinnych, czy zawodowych) powoduje utrwalanie i podtrzymywanie w społeczeństwie sądów na temat obu

płci. Stereotypy są często stosowaną bronią przeciwko kobietom. Wciąż utrwalanym przeświadczeniem jest mówienie, że kobieta zajmująca się domem i dzieckiem nie będzie miała czasu na pracę, a zatem będzie gorszym i mniej twórczym pracownikiem. Z kolei te kobiety, które bronią swego zdania i walczą – tracą swoją kobiecość. Najbardziej pożądany jest obraz kobiety kobiecej – pięknej i ponętnej, przykładnej żony i matki. Kobiety w innych rolach bywają nazywane męskimi, bo posiadają 'męski umysł', 'męską karierę' czy 'męską przebojowość'. Kobieta musi wobec tego udowodnić, że sprawdzi się w roli innej niż ta, którą dla niej przewidziano.

Źródło: Agnieszka Bielak, *Kobieta jako więzień konwencji. Kształtowanie etosu życiowego wobec współczesnych uwarunkowań i stereotypów*, „Acta Humana" 2015, nr 6, s. 105.

Polecenie 3

Na podstawie tekstów D. Pankowskiej *Wychowanie a role płciowe* i Agnieszki Bielak *Kobieta jako więzień konwencji. Kształtowanie etosu życiowego wobec współczesnych uwarunkowań i stereotypów* napisz notatkę syntetyzującą na temat: 'Sterotyp jako broń przeciwko kobiecie'. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Kwestia płci

Kwestia płci nie jest wcale sprawą tak oczywistą, jak mogłoby się wydawać. Postrzeganie płci rodzi wiele stereotypowych poglądów i wyobrażeń, które w bardzo konkretny sposób przekładają się na codzienne życie.

Trudności związane z próbami zmiany tych wyobrażeń wynikają z tego, że kwestię płci traktuje się jako coś, co nie podlega dyskusji i czemu należy się bezwzględnie podporządkować.

Zgodnie z takim założeniem należałoby się także bezwzględnie podporządkować przekonaniu, że męskość jest bardziej wartościowa od kobiecości. W pierwszej chwili taki pogląd brzmi jak nonsens. Kiedy jednak dokona się analizy sfery językowej, odnoszącej do utrwalonych przez społeczną świadomość określeń kobiecości i męskości, wówczas okazuje się, że to, co męskie, jest niejednokrotnie lepsze od tego, co kobiece. Męskość jest tym, co kojarzy się z męstwem, dzielnością, zdecydowaniem i honorem ('Musisz podjąć męską decyzję', 'Zachowuj się jak mężczyzna' – słyszymy przecież czasem). Natomiast kobiecość kojarzy się z emocjonalnością, niezdecydowaniem i niepewnością ('Nie zachowuj się jak baba' – słyszymy równie często).

Próba ingerencji w tego rodzaju przeświadczenia i wyobrażenia nie oznacza jakiejś nieodpowiedzialnej rewolucji. Współczesny świat stworzył wiele instytucji, dokumentów i regulacji prawnych, które dają oparcie w walce ze stereotypami na temat płci.

Anna Świrszczyńska

Odwaga

Nie będę niewolnicą żadnej miłości.
Nikomu
nie oddam celu swego życia, swego prawa do nieustającego rośnięcia
aż po ostatni oddech.
Spętana ciemnym instynktem macierzyństwa,
spragniona czułości jak astmatyk powietrza,
z jakim mozołem buduję w sobie
swój piękny człowieczy egoizm,
zastrzeżony od wieków
dla mężczyzny.

Przeciw mnie
są wszystkie cywilizacje świata,
wszystkie święte księgi ludzkości

pisane przez mistycznych aniołów
wymownym piórem z błyskawicy.
Dziesięciu Mahometów
w dziesięciu wytwornie omszałych językach
grozi mi potępieniem
na ziemi i w wiecznym niebie.
Przeciw mnie
jest moje własne serce.
Tresowane przez tysiąclecia
w okrutnej cnocie ofiary.

Źródło: Anna Świrszczyńska, *Odwaga*, [w:] Anna Świrszczyńska, *Wiatr*, Warszawa 1970, s. 45.

Polecenie 4

Napisz szkic interpretacyjny wiersza Anny Świrszczyńskiej *Odwaga*.

Zadaniowo

Polecenie 5

Napisz – na wzór utworu Szymborskiej – wiersz pt. *Portret męski*. Postaraj się, aby w twoim liryku mężczyznę charakteryzowały jakieś cechy kobiece.

Ćwiczenie 23

Zapisz skojarzenia do słowa 'kobieta' i ułóż krzyżówkę. Pamiętaj, że litery z hasła 'kobieta' mogą się znaleźć na początku, na końcu lub w środku wyrazów tworzących łamigłówkę.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.